ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ—5 —ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԿՊՈՍԻՆ—ՏԱՐԻ—ԹԻՎ—2763 Ն. — Տ. —17—ՆՈՅԵՄԲԵՐ —1880

ՊԱՅՄԱՆ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ հմր. 10 Մէջ.
» » Գաւառաց » 12 »
վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու » 24/2 Լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 դրուշ, երկու անգամի համար 2 դրուշ է. աւելի անգամներու համար գտա սակարկութիւն կը լինի։
Մէջն մի թիւ 40 փարա արժէ։

ԱՐԱՐԱՏ

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆ

Գաւառ պէնացած լրագրաց համար ծախքը խնայողութեան վրայ է։
Լրագրաց վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն Խմբագիր—Տիրոջ Գիրք տպարան, Գալաթիա Ռեմորքեր-լար Հանպակ թիւ 188, Նօրս խան, Մասիսի գրասենեակը։
Ճանաչուած ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Զտպուած նամակ, յօդուած, եւ եւ չեն տրուիր։

ՊՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Բեղրսպուրկ 16 Նոյ.

Կայսրը քաղաքական յանցանաց համար ի մահ դատապարտեալ հինգ անձանց կեանքը շնորհեց։

Փարիզ 16 Նոյ.

Մերակուտի ժողովին մէջ Պ. Պիւֆէի հարցումը շարունակեց։ Երկար վիճաբանութենէ մը յետոյ Մերակուտի ժողովը 157ի դէմ 113 ձայնիւ օրակարգ մ'ընդունեց ի նպաստ նախարարութեան։

Բեղրսպուրկ 16 Նոյ.

Այս առաւօտ երկու մարդ կախուեցան քաղաքական յանցանաց համար։

Հռոմ 16 Նոյ.

Երեսփոխանաց ժողովը արտաքին աշխարհավարութեան վրայ կառավարութեան լինելիք հարցման օր որոշեց Նոյեմբեր 25։

Լոնտրա 16 Նոյեմ.

Անգլ. Բօնս.	99 5/8
Օսմ. »	10 1/4
Փոխ. 1865	11 1/4
» 1869	10 7/8
» 1871	68 3/4
» 1872	18 1/4
» 1873	10 5/8
» 1877	81 7/8
Պանք Օթոման	10 7/8
Ռուս. փոխ. 73ի	90 1/2
Եգիպտ. միացեալ	65
» արտօնաւոր	92 1/2
Տայրա Սանիէ	73 5/8
Փոխ. Ռոշիլտ	96 1/2

Փարիզ 16 Նոյեմ.

Օսմ. Բօնս.	10,40
» Երկաթուղի	31,
Պանք Օթոման	527,50
Գապպ. Բօնս. 5 0/0	119,12 1/2
» » 3 0/0 Նոր	85,52 1/2

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

ԲՐԴԱԿԱՆ ԱՊՕՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ

Պարսկաստանէն եկած վերջին հեռագրալուրք Բուրդ հրատարակուած կրած պարտութիւնները կը հաստատեն։

Պարսից երեք զօրագունդերը բաւական ծանր հարուածներ տուած են Շէյխ Ուպէյտուլլահի հրամայած ապստամբաց, որոց թիւն 8,000 ի կը հասնի եղեր։

Բրդաց պարտութեան պատճառը, ինչպէս ասկէց առաջ ալ ծանուցած եմք, իրենց դլուխներուն մէջ ծագած անհամաձայնութիւնն է, որով իրարմէ բաժնուեր և զօրութիւնին գրեթէ անդամալուծուեր է։ Հետեւաբար զարմանալի չէ Բրդաց այսպէս դիւրաւ յաղթուիլը, թէեւ իրենց զէնքերն անհամեմատ դերագոյն են քան ըզ Պարսից զէնքերը։

Դեռ յայտնի չէ թէ Պարսից զօրքերը մինչև ո՞ւր պիտի հալածեն զԲուրդերը. բայց Թէհրանէն եկած վերջին լրոց նայելով, Պարսից կառավարութիւնը մտադիր է ա՛նպիսի ազդու դաս մը տալու Բրդաց, որպէս զի այսպէս ժամանակ ժամանակ Պարսից հողն արշաւելէ միանդամ ընդ միշտ հրաժարին։

Մայրաքաղաքս հրատարակեալ Պարսկական Ախթէր (աստղ) լրագիրը կ'ըսէ թէ Բրդաց ապստամբութիւնը մինչև Սուճպուլաք յառաջացած է։ Իսկ Պալմասի դառը չեն կրցած արշաւել, հակառակ Եւրոպական լրագրաց հրատարակած հեռագրալուրերուն։

Ցիշեալ Պարսկական թերթը Գուրէժէն նամակներ ստացած է, որք Բրդաց խժդժութիւնները կը պատմեն, այն ատենան սարսափելի խժդժութիւնը, որոց նմանը պատմութեանց մէջ չէ տեսնուած ատկաւին։

Մերակայի մօտ 1,000 տունէ բաղկացեալ գիւղ մը, ուր Հայք միայն կը բնակէին, հիմնովին քանդեր են այդ ամէնի դաղանները, բոլոր արու բնակիչները ջարդեր, աղայքն ողջ ողջ այրեր և բոլոր կանանց սամիները կողոպտեր են։

Մեր Պարսիկ պաշտօնակիցը չ'համարձակիր շարունակել իւր պատմութիւնն, որովհետեւ, կըսէ, իւր դրիչն ու երեւակայութիւնը չ'հանդուրժեր 'ի հրապարակ հանել այն ամէն սոսկալի ապիրատութիւնները որք Բրդաց անցած տեղերը նշանաւոր ըրած են։

Զայս ըսելէ յետոյ Ախթէր լի ցասմամբ կը կշտամբէ Թուրք լրագիրն, որք «հանապազ պաշտպանել ուղեցին այդ վայրենիներն, Ասիոյ նախատինքն ու պատուհասները, ջանալով ցուցնել զանոնք նոյն իսկ Եւրոպայոյ քաղաքակրթութեան օրինակ եղող ազգ մը, դոյա արշաւանօք բովանդակ աշխարհի հարուածումն սպառնալով՝ եթէ Եւրոպական տերութիւնք ամենափոքր բարենորոգման փորձ մ'ընեն Հայաստանի մէջ, և ուղեցին կրօնական նախանձայուզութեան դոյն տալ այս արշաւանաց և իսլամական դաշնակցութեան հիմ մ'ընել զայնս»

Ցիշեալ Պարսիկ թերթը Թուրք լրագրաց այս անհեթեթ դրաբանութեանց ուրիշ մեկնութիւն չգտներ տալու, բայց միայն սա թէ «այդ թերթերուն խմբագիրները Բուրդարիւն ունին իրենց երակաց մէջ, և ընտանութեան նոյնութիւն կայ մէջերնին, որովհետեւ շարունակ յարաբերութեան մէջ են այդ բարբարոսաց հետ»

Ախթէր կ'ըսէ թէ «Թուրք լրագիրք ուզեցին ապացուցանել թէ Բրդաց ապստամբութեան և ասպատակութեան պատճառը կրօնական մոլեռանդութիւնն է, որ Պարսից և Բրդաց միջև կեցած կրօնական տարբերութենէն յառաջ եկած է։

«Բայց, կ'ըսէ յիշեալ թերթը, Պարսիկ ժողովրդոց մէջ մոլեռանդութեան դատարկն խիստ չէ ընձիւղած. վասն զի Պարսկաստանի մէջ բնակեալ այլ և այլ ցեղէ ժողովրդոց որո՛ն որ հարցուի թէ ի՞նչ ազգէ ու կրօնքէ է, կը պատասխանէ թէ Պարսիկ է։

«Անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր Պարսկաստանի մեծամեծ պաշտօններէն շատերը Հայք վարած են, և այսօր իսկ Հայեր կան՝ որ պատիւներուն հեռակէաը հասած են։ Ասկէց կընայ հասկցուիլ թէ քաղաքակրթութեան տեսակէտով Պարսկաստան ընդունած է իւր հրապատակաց հաւասարութեան սկզբունքը, մինչդեռ Կ. Պոլսոյ մէջ ոչ ոք կը խորհէր Բրիստոնեայ մ'ընդունիլ ամենափոքր պաշտօնի մը մէջ։

«Ո՞րչափ Հայազգի զօրապետք և դաւառապետք կան Պարսկաստանի մէջ, և այս ալ առանց մեկէ մ'ստիպում լինելու Պարսիկներու որ այսպէս ընէ։»

Ախթէր կ'եզրակացնէ վերջապէս թէ «Բրդաց պէս թշնամական աւազակներու կողմնակցութիւն ընել և զանոնք քաղաքական մեղադրանք դիտաւորութեանց ծառայեցնելը լրումն է ցածութեան։»

Վեհ. Սուլթանը Նիշանը-Իմթիյազի բարձր պատուանշանը տուաւ Աբդուլհեաց Միւշիր Ղազի Օսման փաշային։

Նորին Վեհափառութիւնը նոյն պատուանշանը տուաւ նաև Թոսոտ զօրաց Միւշիր (Բուրդ) Իսմայիլ Հաղգը փաշային։

Աբդուլհեաց առաջին սենեկապետ Համոի փաշային Մէճիտիէի ակնակուռ պատուանշան, Միւշիր Նուսրէթ փաշային առաջին կարգի Օսմանիէ պատուանշան, Փորտէի դեսպան Էսատ պէյին առաջին կարգի Օսմանիէ պատուանշան, Արարողապետ Միւնիր պէյին առաջին կարգի Օսմանիէ պատուանշան, Աբդուլհեաց Ցերիդ Նէճիպ փաշային նոյնպէս առաջին կարգի Օսմանիէ պատուանշան տրուեցան, և, Պայրամի առթիւ, Աբդուլհեաց ուրիշ դիւաւոր պաշտօնատարներն ալ բարձր ատաստանի պատուանշանները ընդունելու պատիւն ունեցան։

Շաբաթային նոյ. 11 թուով կը ծանուցանեն թէ Ալպանիական Միութեան դլուխները Տերվիշ փաշայի հետ բանակցութիւն յանձն չեն առնուր եղեր. Ալպանիացիք որոշեր են դիմադրել Տուլչինեոյի յանձնման.

Ռակուզայէն նոյ. 12 թուով ալ կը հեռագրուի Եւրոպական լրագրաց թէ Ալպանիական Դլուխները դարձեալ յայտարարեր են որ երբէք յանձն չեն առնուր Տուլչինեոյի յանձնումն։

Իսկ Վազբի այսօր ալ կը յայտարարէ թէ Տերվիշ փաշան կը համոզէ եղեր Ալպանիացիներն (՞)։

Անդրիոյ ծովային դորձոց նախարար Պ. Սմիթ, որ Պայրամին ներկայ դանուելու համար նախընթաց օրը Պրուսայէն Կ. Պոլիս վերադարձած էր, երէկ իրիկուն փանտօրա շոգենաւով Զմիւռնիա դնաց։

Վազբի լրագրին իւր այս աւուր քաղաքական տեսութեան մէջ ստուդութիւն տալ կը թուի այն կարծեաց թէ Տուլչինեոյ Աւստրիոյ պլիսի յանձնուի։ Ցիշեալ լրագիրը կ'ըսէ թէ,—«կը լսեմք թէ Ալպանիական Դլուխներէն ոմանք Տուլչինեան Դարատաղի չտալով Աւստրիոյ յանձնել կուզեն եղեր, և խնդրեր են կայսերական կառավարութենէն որ դործն այս կերպիւ կարդադրի։ Կ'երեւի թէ, ինչպէս որ երբեմն Աւստրիա զվենետիկ խոտլիոյ չտալով Գաղղիոյ յանձներ էր, և այս վերջինը զայն յետոյ Իտալիոյ տուեր էր, Ալպանիացիք Տուլչինեոյի նկատմամբ նմանօրինակ բան մ'ընել կ'ուզեն։ Ինչ և իցէ, ըստպդ է որ այս դործը շուտով պիտի լմնայ»։

Ադրիանուպոլսոյ կուսակալ Բէուֆ փաշան նախընթաց օրն իւր պաշտօնատեղին դնաց։

Օսմանեան Արշիպեղագոսի նահանգին դատական տեսուչ Կոստանդ փաշան ալ իւր պաշտօնատեղին դնաց ի Հռոդոս։

Անդղիական դեսպանատան Ֆաուն շոգենաւը նախընթաց օրը Մալթա դնաց։

Թուրք լրագիրք կը ծանուցանեն թէ դատական պաշտօնատան մէջ ուսանդուսդ իրաւագիտական դասերն յառաջիկայ շաբաթ օրը պիտի վերսկսին։

Դանուբի միջազգային յանձնախմբին մէջ Օսմանեան տէրութիւնը ներկայացնելու համար Պետական խորհրդոյ անդամ Գոնսթանթին Դարաթէոտորի էֆէնտին պատուիրակ նշանակեցաւ, և քանի մ'օրէն կրկայ պիտի երթայ։ Ցիշեալ յանձնախումբը Նոյ. 13/25ին իւր նիստերը կ'սկսի։

Պատերազմական նախարարութիւնը Ցերիդ Աստի փաշան և Ցերիք ձեմիլ փաշան Պուլայիր (Կելիպոլու) զրկեց այդ տեղերու ամրութիւններն աչքէ անցուցանելու և պակասը լրացնելու համար։

Թուռիէ տ'Օրիանի մէջ հետեւեալը կը կարդամք.

Աբրահամ փաշային Պէյիւքտէրէի ամարանոցին խոհարարը վիչէն անուն, անցեալ օր վէճի բռնուեցաւ ամարանոցին երկու պահապաններուն հետ, որք 'իրենց տրուած ուտելիքին նուազութենէն ու դէշութենէն կը դանդատէին։ Վէճը մեծնալով, պահապաններէն մին՝ Խաչատուր անուն՝ դանակը քաշելով խոհարարը զարկաւ ազդրէն, և փախաւ, բայց հետեւեալ օրը բռնուեցաւ։

Նոյն լրագրին մէջ կը կարդամք նաև հետեւեալն.

Երէքշաբթի իրիկուն, Պեշիկթաշ, Սիւլէյման անուն պարտիզպան մ'իւր Ալի անուն ընկերին հետ վիճելով, այս վերջինը դանակը քաշեց ու զարկաւ սպաննեց զՍիւլէյման։ Ոճրագործը փախաւ և դեռ չէ դտնուած։

Մայրաքաղաքիս Անկլօ—դաղղիական Մէսաջիրը լրագիրն իւր այս երկուշաբթի աւուր թուոյն մեծագոյն մասը լցուցած էր դաղղիերէն բաղմաթիւ հին պաշտօնագրերով, որք նպատակ ունին հաստատել թէ դաղղիացի Պ. Շարլ Ռու Լուսինեան, նախկին Լուսինեան դերդաստանին ժառանդորդն է։

Ուրբաթ օրը Եօրկի անուն Յոյն մը Ղալաթիայէն մակոյկ մը նստաւ Իսկիւտար երթալու համար. և ճանբան մէկէն 'ի մէկ նաւքի վրայ երթնելով՝ երեսը խաչակնքելն ու ծովը նետուելը մէկ ըրաւ։ Թիչ մ'ետքը երբոր ջուրին երեսն ելաւ, նաւավարը զայն բռնեց մակոյկին մէջ առաւ, նուաղեալ վիճակի մէջ, և Ղալաթիա դառնալով դնաց ոստիկանութեան իմացուց, բայց մինչև որ ոստիկանութիւնն և բժիշկ հասան, խեղճը մեռած էր։

Կըսուի թէ քանի մ'օր առաջ կինը մեռած լինելով, որան կըսկիծէն այս յուսահատական միջոցին դիմած է։

Երկու շաբթի օրը ծովը կնոջ մը դիակ ձդեց Եէնի դարուի ծովեղերքն, և չկրցաւ ա՛վ լինելն հասկցուիլը

Շաբաթ իրիկուն "Սադրզ աղաճի փողոցը քանի մը չարագործք մարդու մը վրայ յարձակելով, ժամացոյցն ու դրամը կապտեցին։

Բերայի Տէօրա-եօլ-Ազգի կոչուած քառուղիին տնկիւնը դերբամփոխութիւն ընող անձ մը, որ իւր դրամներն առաւօտները խավեար-խանէն Բերա կը տանէր և իրիկունները նորէն խավեար-խան կը վերադարձնէր պահելու, երէկ իրիկուն դրամոց պարկն ի ձեռին Գուլէ-դարուէն վար իջած ժամանակ՝ երկու չարագործ վրան յարձակելով, մին դանակով դրամփոխին ձեռքին կը զարնէ, միւսն ալ պարկը ձեռքէն կը յափշտակէ կը փախչի։ Կ'ըսուի թէ չարագործներն այս առաւօտ բռնուեր են։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. Պատրիարք. Հայրը Պայրամի տօնին առթիւ պաշտօնապէս այցելութեան դնաց առաջին նախարար Բարձր. Սայիտ փաշային, Շեյխիւլ Իսլամ էֆէնտիին, և այլ դլխաւոր նախարարաց։

Կը ծանուցուի մեզ թէ Վասպուրական Ընկերութիւնը վաղը (հինդշաբթի) դիշեր Գատը-դիւղի Թատրոնին մէջ «Հաւատք, Յոյս, Սէր» ողբերդութիւնը պիտի ներկայացնէ ի նպաստ Տիկին Աբուսեակ Պէդիրճեանի՝ անդրանիկ դերասանուհւոյն ազդիս։ Պէտք եղած պատրաստութիւնք կատարուած են որպէս զի այս երեկոյթն արտաքոյ կարգի շքեղութիւն և կանոնաւորութիւն մ'ունենայ։

Կը յուսամք թէ շատեր այս առիթէն օգուտ պիտի քաղեն օգնութեան ձեռք մը կարկառելու համար նոսկին դերասանուհւոյ մը, որ երբեմն նոյն թատերական բեմերուն վրայ Հայ հասարակութեան համակրալից ծափահարութիւններուն արժանացած էր, և եթէ այժմ տարիքը չներեր նոյն տեսարանները նորոգելու, այսու հանդերձ ոչինչ նուազ արժանի է դա՛նէ գթութեան, մանաւանդ երբ ի յուշ ածեմք թէ այդ դժբաղդ կընոջ դլխաւոր մտահոգութիւնն եղած է իւր միակ փոքրիկ և անպաշտպան աղջկան կրթութիւնն ու ապագայն։ Ներկայացուելիք խաղն ինքնին բաւական հրապուրիչ է, և թատերասէր հասարակութիւնն անշուշտ պիտի փափաքի ներկայ դտնուիլ. բայց, քանի իսկ խաղին հրապոյրներէն դուրս, մարդասիրական պարտք մ'ևս կայ, զոր կը յուսամք թէ մեր ազգայինք, մանաւանդ կարող դասերը, դանց չպիտի ընեն վաղն իրիկուն տրուելիք ներկայացման առթիւ։

Ա. Զ. Դ.

Լրագրոյս ներկայ տարւոյ ապրիլ 3ի թիւը դրասենեկիս մէջ ըսպառած լինելով, նոյն թիւը մեղ բերողին մէկ քառորդ արժէք մէճիա պիտի տրուի։

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ռուսիոյ՝ համաշխարհական աշխարհավարութիւնն Եւրոպիոյ կասկածը հրաւիրեց։ Վերջին Թուրքо-Ռուսական պատերազմէն 'ի վեր՝ բաղմաթիւ տերութիւնք համաձայնութեան տպաղայ վտանգներն այժմէն իսկ 'ի նկատ կ'առնուն. ուստի Ռուսիոյ պաշտօնական բարձր շրջանները դո՞նէ առ այժմ առ երեսս համաձայնութիւնը մերժելու ցոյցեր կ'ընեն։ Բեռդրսպուրկի ժուրնալը նշանակութեան արժանի յօդուած մը կը հրատարակէ, որոյ մէջ մօտերս քանի մը Ռուս մատենագրաց այս նիւթիս վրայ գրած գործերուն քաղուածը կ'ընէ։

Յայտնի է որ Ռուսիոյ մէջ ամէն գրուածք դրաքննութեան աչքէն կ'անցնին. և վերոյիշեալ կէս պաշտօնական թերթն եթէ այդ գրուածներն ընթերցողաց կը նշանակէ, պատճառն այն է անշուշտ որ կառավարութեան կամ մեծ մարդոց ներշնչութեամբ գրուած են։ Այդ ամէն գրուածներն առերեւոյթ ապահովութիւն մը կ'ընծայեն համաձայնականութեան ձկտումներուն դէմ։ Ժուրնալը դիտել կուտայ թէ Սլաւասէրներն համաձայնեանց հետ չփոխելու չէ. բայց ասոնք Եւրոպիոյ մէջ ստէպ կը շփոթին. առաջինք օրինաւոր համակրութիւն մը կը ցուցնեն համասեռ ժողովրդոց համար, իսկ վերջինք կը բաղձան որ համայն Սլաւները՝ միայն մէկ ցեղէ մը՝ այն է Ռուսաց կողմէն կլանին։

Ռուսիոյ աշխարհավարութիւնն այս վերջնոյ նպատակը չ'ընդունիր եղեր, այլ միայն Սլաւոյ համար նոր ինքնօրինութիւններ հաստատելու կը ջանայ։

Այս առարկութեան կրնայ պատասխանել թէ առաջինք ուղղակի կերպիւ Սլաւները կանել կ'ուզեն, իսկ վերջինք անուղղակի և աւելի ճարպիկութեամբ։ Ինքնօրէն Սլաւ դաւառները քաղաքականապէս Ռուսական ազդեցութեան ներքև կ'ապրին, Զարին տեղապահներէն կառավարեալ, և ապագային մէջ Սլաւեան դաշնակցութիւն մը պիտի կազմեն պաշտօնապէս, ինչպէս արդէն իրօք դաշնակից են։

Ինչ որ է, Ռուս մատենագրաց Սլաւականութեան վրայ տուած տեղեկութիւններն հետաքրքրական են։ Ասոնք ամբողջ Սլաւոյ թիւն ինսուն միլիոնի կը հասցնեն, որոց երկու երրորդը՝ 64 միլիոն երկու հարիւր հազարը՝ Ռուսք են։ Մնացեալներն են, 9,600,000 Բոլոնիացիք 4,815,000 Չէք կամ Պոհեմիացիք, 2,234,000 Սլովաքներ, 136,000 Լուժէչ Սերվիացիք, 5,124,000 Պուլղարք, 3,523,000 Սերվիացիք, 2,421,500 Խրուաթք, և 1,287,000 Սլովէնք։ Կարծեմք այս թիւերուն մէջ բաւական չափազանցութիւն կայ, բայց Ռուսաց թիւն յինսուն միլիոն և մնացեալ Սլաւոյ թիւը քսան միլիոնի չափ կրնայ հաշուիլ, որ դարձեալ քիչ բան չէ։

Ռուս մատենագիրք դիտել կուտան թէ Սլաւոյ լեզուներուն մէջ մեծ տարբերութիւնք կան, որք անոնց 'ի մի ձուլման արգելք են. բայց Մոսկուայի բանասէրք այս տարբերութիւնները բառնալու կաշխատին, և Ռուսերէնը Սլաւոյ գրական լեզուն կ'ընեն. դրական միութիւնն ու դերիշխանութիւնը քաղաքականին նախընթաց կրնայ լինել։

Ռուսք ի բաց առեալ, միւս Սլաւք Աւստրիոյ և Թուրքիոյ հպատակ են գլխաւորապէս, և այս երկու երկիրներն համալսաւորութենէ աւելի վախնալու պատճառներ ունին։ Բրուսիա ևս Սլաւներ ունի, բայց սակաւաթիւ։

Արեւմտեայ և հարաւային Սլաւք, որք երսուն միլիոն կը հաշուին, չորս գլխաւոր գրականութիւն ունին, Բոլոնիական, Չէք, Սերբо—Խրուաթական և Պուլղարական։ Պ. Մաքուլէվ Ռուս մատենագիրը կ'ըսէ թէ Ռուսերէնը թէպէտ միւս Սլաւ լեզուներէն գերազանց, Սլաւոյ ընդհանուր գրականութիւն մը լինելու անյարմար է, և ասոր պատճառները, կը թուէ, հարկաւ զանոնք բառնալու կարեւորութիւնը ցուցնելու համար։

Հարաւային և արեւմտեայ Սլաւներէն՝ միայն Պուլղարք և Սերվիացիք Ռուսական տառերը կը գործածեն, որոց հնարողին անուամբ Կիւրեղեան տառք կը կոչուին, իսկ մնացեալներն, որք են Աւստրիոյ Սլաւք, Լատինական տառեր կը գործածեն։ Պ. Մաքուլէվ կը պնդէ թէ Կիւրեղեան կամ Ռուսական տառերու գերազանցութիւնն անժխտելի է։ Լատինական տառերը գործածող Սլաւոյ հետ գրական միութիւն անկարելի կը համարի Պ. Մաքուլէվ, բայց այս միութիւնը կարելի է Ռուսաց, Սերվիացւոց և Պուլղարաց միջև, որք մի և նոյն տառերը կը գործածեն։ Գրականութեան, տառի և լեզուի տարբերութեանց վրայ կրօնական դաւանութեանց տարբերութիւնն ևս կ'աւելնայ. Արեւելեան Սլաւք Քրիստոնէութիւնը Բիւզանդիոնէն ստացան և Յունադաւան են. Արեւմտեան Սլաւք Քրիստոնէութիւնն Հռոմէն ընդունած են։ Պ. Սիթուէր՝ Սլաւաց միութիւնը քաղաքական դեպքերու ճնշման ներքև, այսինքն Ռուսիոյ ձեռօք կարելի և օգտակար կը համարի, բայց Պ. Մաքուլէվ այս կարծիքը կը հերքէ։ Սակայն կրնայ ըսուիլ թէ Սլաւոյ մի մեծ մասին վրայ Ռուսիոյ գերիշխանութիւնն արդէն հաստատուած է։

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԻԳԱԿԱՆ ՍԵՌԻ

Դ.

Բայց ո՛չ միայն մեր աղջկանց աւանդուած դաստիարակութեան տեսակը պէտք է բարւոքեմք, այլ և քանակութեան թերին պէտք է լնումք. զի, ինչպէս արդէն ցուցուցինք, ո՛չ միայն մեր օրիորդական վարժարանաց հիմնագրերը բարեփոխութեան կը կարօտին, այլ և արդի վարժարանաց թիւն աւելցնելու պէտք կայ, եթէ կ'ուզեմք զդալի դարման մը տանիլ Հայ իգական սեռի կրթութեան, որ թերի է թէ՛ քանակի և թէ՛ որակի կողմանէ։

Ուստի, անհրաժեշտ է աղջկանց վարժարաններուն թիւն աւելցնել նոյն իսկ մայրաքաղաքիս և նորա արուարձաններուն մէջ, որպէս զի ո՛չ միայն ամէն թաղ իւր աղջկանց համար դպրոց մ'ունենայ, այլ և կարելի եղածին չափ մօտ լինի այդ դպրոցը։ Բաղմաթիւ Հայ աղջիկներ տուն կը մնան այն միակ պատճառաւ թէ դպրոցը խիստ հեռի է իրենց. և իրօք հեռաւորութիւնն առանձին նկատում մ'է աղջկանց կրթութեան մէջ։ Կարելի եղածին չափ պէտք է զգուշանամք այս կամ այն կերպիւ պարարուակներ ընծայելէ այն Հայ ծնողաց, որք անհոգ են իրենց զաւակաց կրթութեան մասին։ Ինչպէս արդէն դիտել տուինք, մեր մէջ դաստիարակութիւնը պարտաւորիչ չէ, և կրթութեան փափաքը դեռ ընդհանուր չլինելով, նոր սերունդը կրթել տալու համար մեր ձեռք եղած միակ միջոցներն են համոզողութիւն և կրթութեան դիւրութիւններ։ Մինչդեռ աղդային կղերին և աղդային մասիոյն պարտականութիւնն է յորդորել ծնողքներն որ իրենց զաւակաց կրթութեան մասին անվոյթ չլինին, միւս կողմէն ալ աղդային իշխանութեան և իւրաքանչիւր թաղի պարագին է դիւրութիւններ գտնել տղայոց՝ մանաւանդ աղջկանց՝ կրթութեան։

Այժմ այս և ուրիշ թերութեանց պատճառաւ, մեր իգական սեռին ընտրելագոյն մասէն հարիւրաւոր օրիորդներ օտար դպրոցներու մէջ կը կլթուին, գլխաւորապէս Ամերիկացւոց և Ճիզուիթաց կրթական հաստատութիւններուն մէջ։ Այս իրողութիւնը բաւական ծանր է ուշադրութիւն դրաւելու համար։ Եթէ աղդային դժբաղդութիւն մ'է որ մեր պատանեաց և երիտասարդաց մէջէն նոքա որք կարողութեան տէր են կատարեալ կրթութիւն մ'ստանալու համար Ամերիկացւոց կամ Ճիզուիթաց դպրոցներն յաճախել կը պարտաւորին։ մեծագոյն դժբաղդութիւն մ'է որ մեր աղջկանց մի մասն այդ օտարազգեաց կրթութեան կարօտ մնացած է։ Կրօնական տեսակէտով չէ՝ անշուշտ որ այսպէս կը խօսիմք։ զի այդ օտարազգիք կրնան իրենց դիմոց աշակերտներուն և աշակերտուհեաց կրօնական զգացմանց չդպչիլ. բայց աղդային և բարոյական տեսակէտներով տարբերութիւնն յոյժ մեծ է ընդ մէջ այն կրթութեան զոր Հայ պատանիք և օրիորդք ճշմարտապէս աղդային յարկի մը ներքև կ'ստանան, և այն կրթութեան զոր նոքա օտար յարկի մը ներքև կ'ընդունին։ Երբ կը փափաքիմք նոր սերունդ մ'ունենալ աւելի յառաջդիմասէր, աւելի լուսամիտ և աւելի Հա՛յ, մեր ամենամեծ պարտքն է քննել թէ այդ նոր սերնդեան մայրերն ու հայրերը լինելիք արդի աղջիկներն և պատանիներն ինչ տեսակ կրթութիւն կ'ունենան իրենք իսկ։ Այդ, տեսէք այն Հայ օրիորդներն և պատանիները, որք, ըստ ամենայն հաւանականութեան, մի օր ընտիր դերդասուհիներ պիտի կազմեն. նոքա այժմէն Ամերիկացի կամ Եւրոպացի, և հետեւաբար ոչ-Հայ վարժուհիներու, վարժապետներու և դպրոցական տնօրէններու ձեռաց ներքև կրթուելով, ոչ ինչ կը սովրին որ իրենց մէջ աղդային զգացումն ստեղծելու և զօրացնելու օգնէ. շատ անդամ նոցա բերնէն նախատական ակնարկութիւններ իսկ կը լսեն իրենց աղդային անցեալն ու յիշատակացը վրայ, իրողութիւն մը, որոյ ի հաստատութիւն՝ պէտք չունիմք Հոմ դպրոցի Հայ աշակերտուհեաց վկայութեան. և մեք լոկ Հոմ դպրոցն յիշեցինք, ըստ օրումն նա, մանաւանդ այժմ, այնքան յարդդատած լինել կը թուի կարող բայց միամիտ Հայ ընտանեաց քով։ Մայրաքաղաքիս քանի մը ժամ հեռի օրիորդական ուրիշ գիշերօթիկ դպրոց մը կայ, ուր նոյնպէս բաղմաթիւ Հայ աղջիկներ կը կրթուին, և մեր անձնական քննութեամբ դիտեմք թէ աշակերտուհիք անդ Ամերիկացւոց աղդային պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը կատարեալ կերպիւ ուսանելով հանդերձ, Հայ-աղդային պատմութեան վրայ տարբերական դաղափար մ'իսկ չեն ստանար։ Աւելորդ է այսպիսի օրինակներ շարայարել. այդ օտար հաստատութեանց մէջ մեր զաւակները կ'ընդունին մի կրթութիւն որ ամեն ինչ է, բայց ազգային չէ. և կը մնայ քննել թէ այսպիսի կրթութիւն մը կը բաւէ՞ մեզ Մանաւանդ աղջկանց վրայ, ո՞րչափ ծանր ներդործութիւն մը կ'ընէ այս օտար դաստիարակութիւնը։ Նոքա ամենէն աւելի ենթակայ են այն տպաւորութեանց, զորս կ'ստանան իրենց դպրոցական ասպարիզին մէջ։ Եթէ ընդունին մի բարոյական և աղդային կրթութիւն, նոքա աւելի հաւանականութիւն կ'ընծայեն այդ կրթութենէն օգուտ քաղելու քան թէ իրենց եղբայրներն. և, նոյն համեմատութեամբ, եթէ ստանան մի օտար կրթութիւն, նոքա աւելի տրամադիր են օտար կրթութիւն մը տալու իրենց զաւակաց, քան թէ մեր այն պատանիներն որք նոյնպէս օտար վարժարաններ կը յաճախեն։ Ուրեմն, միջոցներ պէտք է ձեռք առնուլ որպէս զի մեր աղջիկները՝ գիշերօթիկ կամ ցորեկեայ օտար վարժարաններու մէջ կրթուելու պէտք չունենան։

Քանի որ մեր մէջ իգական սեռին կատարեալ դաստիարակութիւն մը տուող հաստատութիւններ չդըտնուին բաւական թուով, հարուստ Հայ ընտանիքներ, մանաւանդ ասնունէ և արտաքին փայլէ շլանալով, միշտ պիտի փորձուին իրենց աղջիկներն օտար վարժարաններ ղրկելու, և այն համեստ կարողութեան տէր Հայ ընտանիքներն, որք ամեն բանէ աւելի կը փափաքին որ իրենց աղջիկները կատարեալ կրթութիւն մ'ստանան և միանդամայն հարաւաւոր վարժարանէ մ'երթած լինելու համբաւն ունենան, ամեն զոհողութիւն յանձն պիտի առնուն այդ հարուստ ընտանեաց օրինակին հետեւելու։ Այս տողերը գրողն անձնական քննութիւններ ընելու առիթ ունեցած է, և լոկ սկզբունքներով զբաղելու մտահոգութիւնն է որ՝ զինք կը պարտաւորէ խոյս տալ մոնրամասնութեանց և անձնականութեանց մէջ մտնելէ։ Արդ։ չեմք կրնար այդ հոսանքին դէմ ընթանալ եթէ կանխաւ չընումք մեր իգական սեռին կրթութեան թերիներն, որք աչքի զարնելու չափ խոշոր են։

Այս մտօք, կարեւոր է այժմ տալ Մեղպուրեան Մկրտիչ էֆէնտիի ձեռնարկին նման ձեռնարկներու։ Աղջկանց համար գիշերօթիկ և ցորեկեայ վարժարան մը հիմնելով յիւսկիւտար, ազդային կրթութեան այդ բազմամեայ և բաղմերախտ աշխատաւորը մի մեծ և ոչինչ նուազ պիտանի ծառայութիւն մատուցած է Հայ ազգին։ Իւր անձնական փորձառութեան վրայ յենլով, նա արդէն ջանացած է այս նոր դպրոցին մէջ ազդային օրիորդաց այնպիսի կրթութիւն մը ծրագրել, նոր զդալի կերպիւ կը մնանեայ այն սկզբանց զորս այս յօդուածներուն մէջ նպատակ ունեցանք ուրուագրել։ Ազգէն պէտք եղած քաջալերութիւնը գտնելով, ապահով եմք որ Մեղպուրեան էֆէնտի պիտի յաջողի իւր դպրոցն այնպիսի կատարելութեան վիճակի մը հասցնել, որ իրենց աղջիկները գիշերօթիկ բարեհամբաւ վարժարան մը դնել ուզող Հայ ծնողք բնաւ պէտք չունենան օտարաց դիմելու։ Մանաւանդ թէ այժմէն կրնամք վկայել որ Մեղպուրեան վարժարանին մէջ մեր աղջկանց ստացած կրթութիւնը, թէ՛ քանակի և թէ՛ որակի կողմանէ, արդէն գերազանց է ուրիշ բաղում օտար վարժարանաց կրթութենէն, ուր Հայ օրիորդներ ևս կը յաճախեն։

Բայց Մեղպուրեան, Գուրդէնեան և ուրիշ մի քանի օրիորդական բարեհամբաւ վարժարաններ յոյժ նեղ կուգան երբ ընդհանուր կերպիւ Հայ իգական սեռի կրթութեան վրայ խօսուի։ Բազմացնելու եմք նմանօրինակ հաստատութեանց թիւն. և որպէս զի կարող լինիմք կատարել այս յառաջդիմութիւնը, մի ուրիշ պէտք կ'երթնէ մեր առջեւ, մի յոյժ կարեւոր պէտք։ Ո՛չ միայն իրենց կոչման արժանի վարժապետներ, մանկավարժներ և դաստատուներ քիչ կան մեր մէջ, այլ մանաւանդ իրենց արհեստը լաւ գիտցող վարժուհիներու մեծ պէտք ունիմք։ Մասնագէտ վարժուհին, աւելորդ է ըսել թէ, մասնագէտ մանկավարժին և վարժապետին չափ և, ինչ ինչ տեսակէտներով, աւելի քան զայնս կարեւոր է։ Եւ որքան մեծ է այս պէտքը, նոյնքան զդալի է նորա պակասը։ Կրնամք համարձակապէս ըսել թէ մեր մէջ վարժուհի չկայ տակաւին, ըստ որումմ ո՛չ վարժուհի պատրաստող հաստատութիւն մ'ունիմք, և ո՛չ ալ մեր օրիորդները մեր 'երիտասարդաց դիւրութիւններն ունին իրենք զիրենք ուսուցչական և կրթական պաշտօններու պատրաստելու։ Այժմ մեր աղջկանց դպրոցներուն մէջ, յաջողագոյն աշակերտուհիները լաւագոյն վարժուհիները կը համարուին. բայց այսպէս ընելով ևս կը ցուցնեմք թէ ո՛րչափ քիչ մեր ուշադրութիւնը կը դրաւէ իգական սեռի կրթութեան յարակից կարեւորագոյն խնդրոյ մին։

Հայ իգական սեռին կրթութիւնը պէտք չէ սակայն իբրեւ այնպիսի խնդիր մը նկատեմք որ իբր թէ Կ.Պոլսոյ Հայ հասարակութեան համար աւելի կարեւորութիւն ունենայ։ Աւելի ընդարձակ տեսակէտով մը պէտք է քննեմք զայն։ Ո՛չ միայն Կ. Պոլսոյ և նորա շրջակայից մէջ, այլ նաև Հայաստանի և ուրիշ Հայաբնակ դաւառաց մէջ կենսական կարեւորութիւն մ'ունի մեր աղջկանց կրթութիւն։ Եւ եթէ Կ. Պոլսոյ մէջ թերի է այն. աւելի ողբալի է մեր իգական սեռին դաւառական մասին կրթական վիճակը։

Դեռ երէկ, Հայաբնակ դաւառաց մէջ կրթութեան ընդհանուր բարիքներուն վրայ կը խօսէինք։ Երբէք չափազանցութիւն չէինք ըներ ասկէ առաջ դիտել տալով թէ, այդ դաւառաց մէջ, դեղեցիկ սեռին ալ կրթութիւնն հրաշքներ պիտի արտադրէ։ Եթէ, մեկ տեսակէտով, Կ. Պոլսոյ և ուրիշ մեծ քաղաքներու Արմենուհեաց կրթութիւնը կարեւոր և անհրաժեշտ է, և զայն կարեւոր ու անհրաժեշտ ընող պատճառները մեծ մասամբ գոյութիւն չունին ներսի դաւառաց մէջ, ուրիշ տեսակէտներով, նոյնքան կարեւոր և անհրաժեշտ է կրթութիւնն այն սեռին որ ծնունդ պիտի տայ Հայկական նոր սերունդին ի Հայաստան և ի շրջակայ դաւառս։ Մեծ կը լինի մեր սխալն երբ այդ երկիրներու վերածնութիւնն երազած կամ փափաքած ժամանակ զանց ընեմք այնպիսի միջոց մը, որ թերեւս ամենահզօր է այդ արդիւնքն յառաջ բերելու համար։ Երբ մեր հայրենի հողուն վրայ Հայ մայրերը սկսին՝ բառին կատարեալ իմաստով՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ կրթութիւն մը տալ իրենց զաւակաց, նոր դարաշրջանն իրօք յայնժամ, բայց դժբաղդաբար միայն յայնժամ, սկսած կրնամք համարիլ Հայաստանի համար։

Ո՞վ պիտի խորհի սակայն լնուլ այս մեծ պէտքն։ Ո՞վ պիտի լինի մեր դաւառաբնակ դեղեցիկ սեռին նախախնամութիւն։ Ո՞վ կը պատրաստէ, կամ պիտի պատրաստէ, նորա ապագայն։ — Երբ այդ կէտն հասկնալ կը ջանայինք, մեր միտքն ինկաւ «Հայուհեաց» այն երկու բարձրան ընկերութիւններն, որոց վրայ մեր պատուական աշխատակիցը՝ Գրասէր Ատամ՝ դովեստիւ խօսած էր Մասիսի վերջին թիւերէն միոյն մէջ։ Իւսկիւտարի ԱԶԳԱՆՈՒԷՐ ՀԱՅՈՒՀԵՍ և Օրթագիւղի ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՀԱՅՈՒՀԵՍ ընկերութիւններն, որք մեր յառաջիկայ յօդուածին նիւթը պիտի լինին, անկարելի և անհերելի էր զանց ընել Հայ իգական սեռին կրթութեան վրայ խորհած կամ խօսած ժամանակ։

(Շարունակելի.) ԲԻԼԶԱՆԴ.

ՆԵՐՍԷՍ ՄԷԶՊՈՒՐԵԱՆ

—o—

Զայրա Հարոյա հեշտութիւն մը կը դանէր անհետ և անմարդաձայն անտառաց խորն։ Ի՜նչ ազնուալի տրամադրութեամբ, աւա՜ղ, ինձ ալ հեշտալի է մանաւանդ մահուան հետոյն հեռուէ, ողբոց ձայներ արձակել ու լսել ողբական ձայնե՛ր . . . ։

Արտասուքն իմ ցօղս է. թախիծն իմ մանանան է. հեծեծանքն իմ երգս է։ Այսպէս կ'ըսէ ինձ իմ անմա՛հ հոգիս։ — Երգենք արդ, ո՜ հոգիդ իմ . . . զի Մահն երէկ անցաւ Հայոց աշխարհէն, հնձելով կեանք մը փայլուն ու բազմաբեղուն . . . ։

Զ'Էի տեսած Ներսէս Մէզպուրեանն, որ կը պատկանէր այն բարեբախտ սերնդեան որ ազդային վերածնութեան արեւագալն ողջունեց։ Այլ վաղ սկսայ ճանաչել ու գնահատել իր դրական ատաղանդն և հայրենասիրական եռանդն։ Որպէս Պատկանեան, որպէս Պէշիկթաշլեան, և որպէս ուրիշ երկնաձիր հանճարներ, Ներսէս Մէզպուրեան ալ ունեցաւ իր գերագոյն ներշնչման ժամն, և ծնունդ տուաւ այն երգոց միոյն, որք բանաստեղծին հոգին իրբ կ'անձնաւորեն, և որք, հանդոյն բանաստեղծին հոգւոյն, կը վրիպին ժամանակին ժանիքէն։

«Ո՞վ մեծասքանչ դու լեզու,
Ո՞վ հեշտ բարբառ մայրական.»

Մայրական մեծասքանչ լեզուին ուղղեալ այն դողոր գովաբանական նուագն՝ առաւօտեան աղօթից հետ շրթանցս վրայ կու գար հանապա-

գոր, երբ դեռ մանուկ էի խանդալի։ Նոյն տխրժամ ու նոյն խանդով կ'երգեմ այն երգն այսօր ալ, ուր կենայ ուղղոյն մէջ արդէն բաւական հեռի թողած եմ իմ եռեւ ոսկէծաղիկ մանկութիւն։ — Բանաստեղծք երազի կը նմանցնեն մանկութեան օրերն. ծերք իբրև երազ մը կը յիշեն երիտասարդութեան տարիներն. բանաստեղծք և իմաստասէրք, երիտասարդք և ծերք միաբան ե՞չ կ'անուանեն մարդկային կեանքն։

Ո՞ւր է իրականութիւնն . . . ։

Իրականութիւն — կը պատասխանէ նոր իմաստասիրութիւն — իրականութիւնն ոչ ուրեք է բայց միայն պարապուց կատարման մէջ, զորս ունի մարդ իր անձին, իր նըմանեաց և իր հայրենեաց նկատմամբ։

Այս տեսութեամբ, կրնանք ըսել թէ Ներսէս Մէղպուրեանի կեանքն, որ յոյժ երկարատև չեղաւ, յոյժ իրական եղաւ ոսկայն։

Չ'էի հարցուցած ու չը գիտեմ ուր ծնած և ուր ուսում առած էր Մէղպուրեան։ Այլ քալ գիտեմ թէ երկար՝ աներ ապրած էր Հայաստանի մէջ, ուր անեսխանձ և անվհատ լոյս ցամքած էր մանկութեան և ժողովրդեան։

Հաղիւզի Ներսիսեան վարժարանին մէջ, երբ աշակերտ էինք անդ ուսումնարանի բարձրագոյն դասին, մեզ օր մը Հայաստանէն նոր ընկերակից մ'եկաւ, որ ցաւերէն քալ կը հասկնար, հայերէն լաւ կը շարադրեր, և հեշտագոյն քան ըզ մեզ կը խօսէր «դիւ լեզու»ն, որպէս կ'անուանեն բանաստեղծութիւնն։ Զարմանօք և բերկրանօք — զի կաթոգին կը սիրէինք Մայր Հայաստանն — հիւրընկալեցինք դաւառացի նորեկ պատանին, և անհամբեր հարց առինք նմա թէ ո՞ր-ք եղած էին իր դասատուք. «Տրապիզոնի դպրոցին մէջ — միամտաբար պատասխանեց նա — դասատու մը միայն ունէինք, Ներսէս Մէղպուրեան.»։ «Եւ մեր ծնողաց — յարեց յուզմամբ — մեր ծնողաց նկատմամբ նուաղ գորով կը տածէինք քան մեր դաստիարակին նկատմամբ, որ ըզ մեզ մեղրով կը սնուցանէր։» Եւ այնուհետև Միսաք Էլմասեան — այս էր դաւառացի դասընկերոջս անունն — անյագաբար կը դրուատէր ամեն առթիւ իր նախկին ուսուցչին մեղրալիր դասախօսութիւնն, նորա անապատ աւիւնն, նորա անբաւ հմտութիւնն, նորա անմեղ բնութիւնն։

Երբ Հայաստանի և Կոստանդնուպօլսոյ վարժարանաց մէջ մանկանց դաստիարակութեան կը նուիրեր ղինք, ուսումնատենչ և անխոնջ Մէղպուրեանն անփոյթ չէր անձին դաստիարակութիւնն ալ լրացնել միանդամայն։ Աստեղաշարդ կամարն ստէպ կը մտադնիսէր բանաստեղծ երիտասարդին աչքերը, որ կ'ուսումնասիրէր ու միանդամայն կ'երգէր լուսագնաց լուռ և անդուլ ընթացքն։ այլ երկնքէն՝ իր անյագ և անփակ աչքերն չէին արհամարհեր խոնարհիլ երկրի վրայ, ուր «անհեթ անապատին անհպելի լեռներէն մինչև անեզր ովկիանոսին ծայրն՝ Յաւիտենականին հոգին կը հանգչի և կը շնչէ ամենայնի վրայ»։ Սակայն այն էակն որ հաւասարապէս որդի է երկնի և երկրայ»։ Սակայն այն էակն որ հաւասարապէս որդի է երկնի և երկրի, որ քան զեղեգն նկուն և քան ըզ տիեզերքն անհուն է, որ ասուած և որդ է միանդամայն, մարդ էակն յաւէտ կը դրաւէր Մէղպուրեանի միտքն։ — Ամեն ժամանակ մարդոյն գիտութիւնն դերբնակը մտքերն յանկուցանելու առանձնաշնորհն ունեցած է. ոմանք ի քնին կ'առնուն մարմնոյ յօրինուածն. այլք կ'ուսումնասիրեն մտայ կարողութիւններն. սոքա կը դերդուին որոնել սրտի թագուն խորշերն. դոքա կը յանդգնին խորասուզիլ ի խորս հոգւոյն անդնդոյն։ Սակայն հոգեբան, բարոյագէտ, բանաստեղծ, ամենքն ալ պարտին խոնարհիլ բժշկին առջև, որ կ'ուսանի մարդն համայն, բնական և բարոյական, և միտ, և սիրտ, և հոգի, և մարմին։ Հնութիւնն ասոնց ուսուցչին մանկդիրն ընծայեց Իպոկրատ բժշկահօրն. որքա՞ն առաւել ինեւաստանեարդ դարու մէջ կը բնանք ստուգագոյն արուեստ կոչել մեք ալ բժշկութիւնն։

Այդ ընդարձակագոյն գիտութիւնն, այն փափկագոյն արուեստն, այդ բարձրագոյն պաշտօնն ի վաղուց անտի, կ'ըսենք, կը գերուէին Մէղպուրեանի վե՛հ հոգին։ Եւ երբէք նմա համար չը պիտի առարկուի թէ պարզապէս աւելի շահաւոր և պատուաւոր արուեստի մը համար նա թողուց ուսուցչութիւնն, որ անհաղանելի արուեստից յեսինն է դուցէ Հայ ազգին մէջ։ — Լիդռեմ մեծ իմաստասէրն իր իմաստակից և պերճախօս հատուածոց միոյն մէջ ողբերգութեան վրայ ճառելով, հետագայ զուգակշիռն կ'ընէ Ցուանոյ և Հռովմայեցւոյ. «Ցոյներն հանապազ կարի նուաղ ճաշակ ունեցան բնական յուզմանց քան բարոյական յուզմանց համար. և իրենց օրինակն՝ ամեն ճաշակագիտական ճառերէ աւելի՝ կ'ապացուցանէ թէ այն ախորժն զոր ողբերգութեան մէջ կը խնդրէ մարդ, իրօք այն բուռն յուզումն չ'է զոր դա կրնայ պատճառել։ Այս նկատմամբ, ողբերգութեան ամենամեծ հեղինակներն ունենալ պարտէին Հռովմայեցիք, նոքա որք ըմբշամարտներ, իրական վէրքեր, ճշմարիտ մահեալներ, և արեան ճաղաղիքներ տեսնելով կը զբօսնուէին։ Ապա-քէն նոքա կ'ուզէին այն վայրագ տեսարաններն, բուռն զգացողութիւններ ազդելու քաջայաբմամբ։ Ցոյներն ուրիշ բան կը փնտռէին ողբերգութեան մէջ, այն է մտաւոր տեսնել նսեմ ճակատագիրը որ կը վարէ մարդկային կեանքն. ականատես ըլլալ այն յանկարծահաս դիպաց որք ստէպ կը փոխեն կենայ ընթացքն և անակընկալ հարուածօք կ'ընկճեն ամենաբարձր իսկ դլուխներն. հանդիսատես ըլլալ կորովի և արի մարդոց կռուոյն՝ դժբախտութեան, կրից և ճակատագրին հետ։» Ցուանական աղնիւ և հետախոյզ բնութեամբ այո՛, օժտուած էր Ներսէս Մէղպուրեան. և նիւթական, հռովմէական նկատումէ լիովին ազատ, միմիայն գիտութեան և մարդասիրութեան տենչէն մղուած ընդդիմակեց նա բժշկութիւնն։

Այդ Ցոյն, հանապազ առաւել յուզման, հանապազ առաւել ուսման, հանապազ կենայ և տիեզերաց գաղտնեաց գիտակցութեան ծարաւի, արդեօք իր տասնամեայ բժշկական կենցաղոյն մէջ ի՞նչ տեսաւ, ի՞նչ ուսաւ, և ի՞նչ եզրակացութեան հասաւ — և միթէ հասա՞ւ եզրակացութեան — աշխարհային իրաց վրայ, մարդկային կըրից և աղիտից վրայ. մարմնոյն ախտից և հոգւոյն վհից վրայ. բախտին փոփոխմանց և ընկերային օրինաց վրայ. տիեզերաց ծագման և վախճանին վրայ . . . ։ Այդ ամենն ինն անծանօթ է մեզ, որ չ'ունեցանք բախտ իր մտերմութեան։ Սա միայն ակներև է թէ այդ տասնամեայ միջոցին աշխարհի հետ իր կապերն աւելցան և ամրապնդեցան։ Շատեր այն անձերէն, զորս ապատագրած էր մտաւորապէս, ապատեց և մարմնոյ տառապանքներէն և մերթ փրկեց իսկ մահուան ճիրաններէն։ Հակառակ, աւա՛ղ, մեր բազմաթիւ բժշկաց որք կը մնխեն իրենց նիւթական և բարոյական դանձն, և Հայ երիտասարդութեան համար կ'ըլլան վեմ՝ դայլակղութեան, իմաստուն Տօքդօր Մէղպուրեան իր կենաց արժանաւոր ընկերուհի մ'ընտրեց, որ դաւակներ ընծայեց նմա, կենդանի պատկերք ազնուադէմ և ազնուաբարոյ ծնողացն։

Վեհոգի էր այրն, դեղանի էր կինն, դգուելի էին մանկունք։ Մահն նշմարեց այն օրհնեալ և երանելի խմբակն, և առաւ մանդաղն . . . «Հարկ է մահուան իւր առաւ . . . ։»

Հայր, մայր, մանկունք, ազգականք, բարեկամք և համայն ազգն աղերս արկին Մահուան։ Զո՛ւր պաղատանք. Լ՝ ԷՐԷԼ Է՛ԼԷ ՍԲ ՂՐԱԼԷ ՀՕՐԷԼ։

Ցայնժամ արտասուալից աչքկունք յերկինս բարձրացան . . . ։

Որ կ'ուզես կենայ և մահտ ան, Աստուած ասաուածոյ, ո՞ւր էիր երբ առ քեզ ազաղակեցին հայր, մայր, եղբայր, որդեակք, ազգականք, բարեկամք և համայն Հայաստան աշխարհն . . . ։

— Ժեռաւ՝ ալ նեռալ օր մ'ըսած է Վիքդոռ Իւկօին։ «Աստուած դուցէ մեռած է»։

Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ՎԻՃԱԿ ՀԱՅ ԿՂԵՐԻՆ ԵՒ ԿՂԵՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Անցեալ շաբաթ աւուր պատուական Մասիսի մէջ ընթերցայ Արժ. Այվազեան Եղիշէ վարդապետի մի իմաստալից յօդուածը, որ կղերական դասուն անտարբերութեանը և անշարժութեան վրայ կը խօսէր պերճաբանօրէն։

Ըստ որում կրօնական Ազգ՝մ'ենք առ այժմ, և այնպէս ճանչուած կառավարութեան և աշխարհի առջև։ Ազգային քաղաքակրթութեան անհրաժեշտ պէտք մ'և ընտիր գործի մ'է Հայ կղերականը, որ իւր ազգակիցները վարդապետութեանց ուժովն ու ճայնովը՝ մէկ կողմէն Աստուծոյ երկնաքաղաքացի պատրաստելուն հետ՝ միւս կողմէն այ երկրիս վրայ ընտիր քաղաքացիներ պէտք է պատրաստէ։ Իրաւ է որ ազգը 400 էն աւելի ընտիր վանքեր ունի, անշարժ կալուածներով հանդերձ, բայց տակաւին ազգին ու դարուն կրթական պահանջմանց համապատասխանող վանականներ չունեցաւ։ Իրաւ է թէ՝ ժողովուրդն ղղալի բարեփոխումներ կրեց, բայց կղերը տակաւին անփոփոխ է. նկատմամբ ժողովրդին յառաջխաղացման, ինքն յետախաղաց մընացած է քան զիւր նախկին Ս. Հայրերը. բայց ասոր պատճառն եթէ կէս մը կղերականաց անտարբերը ոգին է, կէս մ'ալ ժողովուրդին անտարբերութիւնը։ Կղերականը ժողովուրդէն կը բղխի. ժողովուրդը արա մ'է, ժողովուրդն է որ պիտի հերկէ, ցանէ ու քաղէ իր արտը. չչնչած, չցանած արտէն պտուղ քիչ կամ՝ հիւանդաղուն համար՝ նըւաղ արտնջելու է։ Իրաւ է թէ՝ կըղերականը իւր վարդապետութեանց հետ՝ կրթութեան ոգին, յառաջդիմութեան սերը՝ ընկերական ամեն խաւերուն մէջ կրնայ հոսել ու արդիւնաւորել, և քանի որ ժողովուրդն այսուհետև իւր կրթական օգտին։ ազգային բարձրագոյն շահուց ծառայութիւն մատուցանելուն համեմատ պիտի վարձատրէ իւր պաշտօնեայները, մեզ կը դրդեր՝ կանը.քս ալ՝ մեր սրբազան կոչման ու պաշտօնին հետ, ժողովուրդին կրթական օգուտն ու պահանջմունքն ալ միացնելու ենք. բայց ժողովուրդն ալ քաջալերելու չէ՝ այն կարգ մ'անարժանները ստիպմամբ կամ՝ այլ և այլ կուսակցական ոգիներէ դրդեալ բարձրացնել ջանալու կրօնական բարձր աստիճանին, որուն ոչ գիտակցութիւնը և ոչ արժանիքն ունին։ Կղերականաց անկումը կը հռչակէ մեր Արժ. Եղբայրը. ասոր մի պատճառը շատ մ'անուս անձեր կրօնական աստիճանի բարձրացնելու դժբաղդ և ցաւալի հարկն ըլլալէն զատ, Ազգային Վարչութեան մի յոռի դերբուութիւնն ալ դեր ունի, նա մանաւանդ այլ և այլ թաղերու, թեմերու, դաւառներու մէջ, անհեռատես կրնա՛ք տոգորեալ մի քանի ազդեցիկ և պաշտօնական դիրք վայելող անձանց հակառակասիրական և վրէժխնդիր դրդմանց ու դրդմանց ազդեցութեան տակ արժանաւոր և գործունեայ բանիբուն կղերականը չարաչար զոհած ելլը, և տուա անդ. քաշքշելն է։ Քանի՛ քանի դաւառներ այսպիսի քաղաքական ու կրօնական փոփոխ ի պարագաներու մէջ, անտէր, անհովիւ մնացած են. մինչդեռ կեդրոնին մէջ վարդապետաք և եպիսկոպոսք կը վատան։ Արժանաւոր վարդապետաք հոս վարժապետութեան պաշտօն կը վարեն, մինչդեռ եթէ դաւառները դրկուին, լաւ ժողովուրդներ կը պատրաստեն։

Իրաւ է թէ Ազգային իշխանութիւնք պէտք է դատեն խռովարար պաշտօնեայները, անկարող ապիկարները. բայց կարող կղերականաց ալ ասպարէզները դադրեալ չեն, Պոլսոյ մէջ թափառել տալու չեն, որ շրջերակաս իրենց անկման մէջ կը յառաջացնէ. ես ալ համամիտ եմ թէ պէտք է Ազգային կղերականք ալ միաբանին, բարձր կղերականաց մը հաստատելու համար ընկերութիւն յօրինեն, թաշակ վճարեն, Եկեղեցւոյն և Ազգին օգտին ու յառաջդիմութեան հանիկերպ կըղերական ու պաշտօնեայ պատրաստելու համար. բայց այդ կղերականաց՝ այժմ լուսաւորեալ աշխարհներէն արտաքսելու դատապարտեալ կարգ մը միաբանութեանց հակամիտութիւններովը տոգորուելու մասնութիւններէն խոպառ դերծ պահելու պահպանելու է։

Ահա Հայաստանի մէջ կան կարգ մը նշանաւոր վանքեր. մեծ վանքերէն մի քանին՝ մի քանի դաւառագլուխներու մէջ կղերականաց ընելու է. կանխախորհուրդ մտածումներով և եկեղեցւոյ ու ազգին ոգւոյն ու օգտին համապատասխանող կանոններով զօրացնելով և ապահովելով նոր կազմուելիք կղերականաց ապագան ու գործունէութեանց ապարէզը։ Ահա Արմաշի և Երուսաղէմի վանքերը բաւական թուով բաւական կրթեալ կղերականներ հանեցին, որոց շատերը Պոլսոյ մէջ վարժապետութիւն կընեն։ Եթէ այդ գործունեայ կղերականաց հովուելու կարօտ ժողովուրդներ յանձնեն, այն ատեն իրենց կոչումն ու պաշտօնը պատկած կը լինին։

Ես կը ծափահարեմ հրապարակաւ մեր Արժ. Եղբայրը, որ առիթ տըւաւ հրապարակի վրայ հանել կըղերականաց կրթութեան խնդիրն, և Ազգային կղերականաց անկման դարմանները խորհելու և գործելու յորդոր կարդաց. յորդոր մը որչափ կրկնուի, այնչափ մեծ տըպաւորութիւն կը ներգործէ։ Ուրեմն կրկնելով մեր Արժ. կարգակցին յորդորը, կը հրաւիրեմ ես ալ իմովսանն բոլորուելու այն մեծ խորհուրդին ու գաղափարին շուրջը, որ ազգային կղերական դասուն և ևս առաւել ազգային եկեղեցւոյն և Հայ ժողովրդեան յառաջադիմական հոգւոյն ու օգտին բարելաւութիւնը կը պարունակէ իր մէջ։ Միանանք Քրիստոսի խաչին շուրջը, զգենումք մեր նախահարց՝ Ս. Հայրապետաց ոգին, և Ներսէսներու, Ղևոնդներու երկնանուէր ու ազգասէր եռանդովը վառուած՝ խորհինք ու գործենք։ Ահա Պոլսոյ գահուն վրայ ունինք Ամեն. Ս. Պատրիարք մը, որ տիպ և տիպար է իւր համանուն Հայրապետաց, որք եկեղեցին ու ազգն ի միասին պայծառացնելու ըղձիւը կը տոչորուէին։ Մեր Ս. Պատրիարքն ընտրենք և ընդունինք մեզ Մեսրոպ և Մեկենաս, որոյ միակ նպատակն է ուր ուրեմն եկեղեցին և ազգն «անցուցանել ընդ հուր և ընդ ջուր» և վարել իւր հօտը դեպ ի երկիրն Աւետեաց, ուր՝ անձկալրեաց և սրբատհալ ակն ունիմ՝ ազգին հետ և ես։

Եկեղեցւոյս և ազգիս անձնուէր և ամենախոնարհ սպասարկու պաշտօնեայներէն մին

ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

—o—

. . . Տէր Խմբագիր.

Արդարև մի Հայ՝ որ քիչ շատ խորհող միտ ունի, մեծ ամօթ և ցաւ կըզգայ երբ ի նկատի առնու Մեծ. Նոյրի Բիւզանդացւոյ Գազդ—Հայ. ընդարձակ Բառարանին դատ ընդունելութիւնն, որ երբէք պատուաբեր չէ։

Մեծ. Գրագիտին այն հրաշակերտ Բառարանը Օսմ. Պետութեան հպատակ ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ Հայերէն միմիայն 82 (՞) բաժանորդ և 250 թերթ առ թերթ գնողներ ունենայ . . . ։

Ի՜նչ արգահատելի վիճակ է այս, Տէ՛ր Աստուած։ Ի՜նչ անտարբերութիւն, որ ամեն ուրեք ժողովուրդը դերի ընուած է իրեն։

Ճշմարիտ զգայուն սիրտ ունեցող Հայն արտասուքը չի կրնար բռնել, եթէ ուշի ուշով ակնարկ մի նետէ ազգին այսօրի կացութեան վրայ։

Ժողովրդական ցաւերն ու մղութիւններ ժողովուրդին ձեռքը միայն պիտի կարենան դարման դտնել. պէտք է զայս ռամիկ ժողովուրդին հասկացընել իրեն մատչելի միջոցներով ու եղանակաւ. պէ՛տք է հասարակաց վայրերէն անձնուիրութիւն քարոզել, զոհողութիւն սորվեցնել իրեն, միանդամ ընդ միշտ հարուածելով անտարբերութիւնը։

Պակասամիտ մ'է, յիմար մ'է այն մարդը՝ որ, առանց որ և է զոհողութեան, անձնուիրութեան, կը սիրէ հարցել մե՛ծ մե՛ծ բաներ . . . ։

Հասարակաց զօրաւոր կարծիքն ընտիպոպապէս կը պահանջէ այսօր ժողովուրդին ինքնայականութիւնն ազգային տեսակէտով գարգացնելու, զանի անտարբերութենէ մերկացնելու կենսական հարցն այլ ևս օրուան առաջին խնդիր ընել։

Մեծ. Տէր, կանխաւ խնդրելով Ձեր ներողամտութիւնն, կուգամ առաջադրած բան նոյտակիս, յորմէ պահ մը խոտորեցայ զիս երիտասարդական տկար եռանդս, և կառաջարկեմ խնդրել Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրէն, կամ նորընտիր Կրթական Խորհրդական Մեծ. Էֆէնտիէն, որ բարեհաճի ազդուապէս և իրրև պարտաւորիչ յանձնարարել, թէ՛ ի Կ. Պոլիս և թէ՛ ի դաւառս բոլոր դպրոցներու Հոգաբարձութեանց կամ Թաղ. Խորհրդոց, որ գէթ մէկ մէկ բաժին ստորագրուին յանուն և ի հաշիւ իրենց խնամատարութեան յանձնուած վարժարանաց. որով, կարծեմ թէ, կարելի լինի 100–150 ոսկւոյ գումար մը ևս ի ձեռին ունենալ և դոյզն ինչ թեթևցնել այն մեծ բեռը, որուն ենթարկուիլ ստիպուած է Մեծ. Ն. Բիւզանդացին, իւր չորեքտասանամեայ աշխատութեան արգասիքն յօգուտ ազգին ի լոյս ածելու համար։

Քաղցր է յուսալ, Մեծ. Տէր, թէ պիտի հաճիք Ձեր ազդու դիտողութեամբ ներկայս հրատարակել։

Ընդունեցէք չնորհակալութիւն և յարգանաց հաւատիքն։ Մնամ . . .

Մեսրոպ Տեփոդճեան

3 Նոյ. 1880 Սալմաթմրուք

ԴՊՐՈՑԱՄԷՐ–ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

. . . Խմբագրապետ.

Հաճեցէք ներկայիս անկիւն մը չընորհել Ձեր պատուական թերթին մէջ որով ընդունեցէք կանխաւ մեր խորին չնորհակալիքը՝։

Դպրոցասէր ընկերութեան Գործադիր ժողովը իւր տարեկան տեղեկագրին մէջ կիմացնէր թէ Տփխիսու տիկնայք 400 ռուպլի իրրև նուէր խրկած էին Դպրոցասէր ընկերութեան, և թէ անուան նմանութեան պատճառաւ այն գումարը Ազգանուէր–Հայուհեաց ձեռքը հասած էր։ Տփխիսու տիկնանց այդ արտամադրութեան և ոչ իսկ գաղափարը պիտի ունենայինք, եթէ Մեծ. Աղա Արդար Յովհաննէսեանցի, ընկերութեանը վայ ժարանը այցելելու պատիւը ըրած ժամանակ չի յայտնէր մեզ թէ, մեր օրինակէն խրախուսեալ Տփխիսու տիկնայք ևս ընկերութիւն մը հաստատած էին, և թէ ի՞նչան համակրութեան, մեր ձեռնարկին նկատմամբ 400 ռուպլի խրկած էին մեզ։ Այն Մեծ. Անձը այս խօսքերն արտասանեց ի ներկայութեան քանի մը տիկնանց և էֆէնտիներու, զորս ի հարկին կրնանք անուանել։

Փոյթ չէ բնաւ եթէ՝ ըստ վկայութեան Մեծ. Աղա Յովհաննէսեանցի, մեզի յատկացեալ գումարը, ուրիշ ազգօգուտ ընկերութեան հատած է, քանի որ անոր նպատակն իրրև զմերն ազգին ծառայելն է։ Ազգանուէր–Հայուհիք կրնան մեծ փաստերով իսկ ապացուցանել որ 400 ռուպլիները իրենց յատկացեալ էին, սակայն արժանաւոր և պատուաւոր անձի մը դրոյցը և հաստատութիւնը իրաւունք կուտայ Դպրոցի Բիւզանդացւոյ Գազդ—Հայ. ընդարձակ Բառարանին դատ ընդունելութիւնն, որ երբէք պատուաբեր չէ։

Մեծ. Գրագիտին այն հրաշակերտ Բառարանը Օսմ. Պետութեան հպատակ ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ Հայերէն միմիայն 82 (՞) բաժանորդ և 250 թերթ առ թերթ գնողներ ունենայ . . . ։

Ի՜նչ արգահատելի վիճակ է այս, Տէ՛ր Աստուած։ Ի՜նչ անտարբերութիւն, որ ամեն ուրեք ժողովուրդը դերի ընուած է իրեն։

Ճշմարիտ զգայուն սիրտ ունեցող Հայն արտասուքը չի կրնար բռնել, եթէ ուշի ուշով ակնարկ մի նետէ ազգին այսօրի կացութեան վրայ։

Ժողովրդական ցաւերն ու մղութիւններ ժողովուրդին ձեռքը միայն պիտի կարենան դարման դտնել. պէտք է զայս ռամիկ ժողովուրդին հասկացընել իրեն մատչելի միջոցներով ու եղանակաւ. պէ՛տք է հասարակաց վայրերէն անձնուիրութիւն քարոզել, զոհողութիւն սորվեցնել իրեն, միանդամ ընդ միշտ հարուածելով անտարբերութիւնը։

Պակասամիտ մ'է, յիմար մ'է այն մարդը՝ որ, առանց որ և է զոհողութեան, անձնուիրութեան, կը սիրէ հարցել մե՛ծ մե՛ծ բաներ . . . ։

Հասարակաց զօրաւոր կարծիքն ընտիպոպապէս կը պահանջէ այսօր ժողովուրդին ինքնայականութիւնն ազգային տեսակէտով գարգացնելու, զանի անտարբերութենէ մերկացնելու կենսական հարցն այլ ևս օրուան առաջին խնդիր ընել։

Մեծ. Տէր, կանխաւ խնդրելով Ձեր ներողամտութիւնն, կուգամ առաջադրած բան նոյտակիս, յորմէ պահ մը խոտորեցայ զիս երիտասարդական տկար եռանդս, և կառաջարկեմ խնդրել Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրէն, կամ նորընտիր Կրթական Խորհրդական Մեծ. Էֆէնտիէն, որ բարեհաճի ազդուապէս և իրրև պարտաւորիչ յանձնարարել, թէ՛ ի Կ. Պոլիս և թէ՛ ի դաւառս բոլոր դպրոցներու Հոգաբարձութեանց կամ Թաղ. Խորհրդոց, որ գէթ մէկ մէկ բաժին ստորագրուին յանուն և ի հաշիւ իրենց խնամատարութեան յանձնուած վարժարանաց. որով, կարծեմ թէ, կարելի լինի 100–150 ոսկւոյ գումար մը ևս ի ձեռին ունենալ և դոյզն ինչ թեթևցնել այն մեծ բեռը, որուն ենթարկուիլ ստիպուած է Մեծ. Ն. Բիւզանդացին, իւր չորեքտասանամեայ աշխատութեան արգասիքն յօգուտ ազգին ի լոյս ածելու համար։

Քաղցր է յուսալ, Մեծ. Տէր, թէ պիտի հաճիք Ձեր ազդու դիտողութեամբ ներկայս հրատարակել։

Ընդունեցէք չնորհակալութիւն և յարգանաց հաւատիքն։ Մնամ . . .

Մեսրոպ Տեփոդճեան

3 Նոյ. 1880 Սալմաթմրուք

ԴՊՐՈՑԱՄԷՐ–ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

. . . Խմբագրապետ.

Հաճեցէք ներկայիս անկիւն մը չընորհել Ձեր պատուական թերթին մէջ որով ընդունեցէք կանխաւ մեր խորին չնորհակալիքը՝։

Դպրոցասէր ընկերութեան Գործադիր ժողովը իւր տարեկան տեղեկագրին մէջ կիմացնէր թէ Տփխիսու տիկնայք 400 ռուպլի իրրև նուէր խրկած էին Դպրոցասէր ընկերութեան, և թէ անուան նմանութեան պատճառաւ այն գումարը Ազգանուէր–Հայուհեաց ձեռքը հասած էր։ Տփխիսու տիկնանց այդ արտամադրութեան և ոչ իսկ գաղափարը պիտի ունենայինք, եթէ Մեծ. Աղա Արդար Յովհաննէսեանցի, ընկերութեանը վայ ժարանը այցելելու պատիւը ըրած ժամանակ չի յայտնէր մեզ թէ, մեր օրինակէն խրախուսեալ Տփխիսու տիկնայք ևս ընկերութիւն մը հաստատած էին, և թէ ի՞նչան համակրութեան, մեր ձեռնարկին նկատմամբ 400 ռուպլի խրկած էին մեզ։ Այն Մեծ. Անձը այս խօսքերն արտասանեց ի ներկայութեան քանի մը տիկնանց և էֆէնտիներու, զորս ի հարկին կրնանք անուանել։

Փոյթ չէ բնաւ եթէ՝ ըստ վկայութեան Մեծ. Աղա Յովհաննէսեանցի, մեզի յատկացեալ գումարը, ուրիշ ազգօգուտ ընկերութեան հատած է, քանի որ անոր նպատակն իրրև զմերն ազգին ծառայելն է։ Ազգանուէր–Հայուհիք կրնան մեծ փաստերով իսկ ապացուցանել որ 400 ռուպլիները իրենց յատկացեալ էին, սակայն արժանաւոր և պատուաւոր անձի մը դրոյցը և հաստատութիւնը իրաւունք կուտայ Դպրոց-

կղերականը չարաչար զոհած ելլը, և տուա անդ. քաշքշելն է։ Քանի՛ քանի դաւառներ այսպիսի քաղաքական ու կրօնական փոփոխ ի պարագաներու մէջ, անտէր, անհովիւ մնացած են. մինչդեռ կեդրոնին մէջ վարդապետաք և եպիսկոպոսք կը վատան։ Արժանաւոր վարդապետաք հոս վարժապետութեան պաշտօն կը վարեն, մինչդեռ եթէ դաւառները դրկուին, լաւ ժողովուրդներ կը պատրաստեն։

Իրաւ է թէ Ազգային իշխանութիւնք պէտք է դատեն խռովարար պաշտօնեայները, անկարող ապիկարները. բայց կարող կղերականաց ալ ասպարէզները դադրեալ չեն, Պոլսոյ մէջ թափառել տալու չեն, որ շրջերակաս իրենց անկման մէջ կը յառաջացնէ. ես ալ համամիտ եմ թէ պէտք է Ազգային կղերականք ալ միաբանին, բարձր կղերականաց մը հաստատելու համար ընկերութիւն յօրինեն, թաշակ վճարեն, Եկեղեցւոյն և Ազգին օգտին ու յառաջդիմութեան հանիկերպ կըղերական ու պաշտօնեայ պատրաստելու համար. բայց այդ կղերականաց՝ այժմ լուսաւորեալ աշխարհներէն արտաքսելու դատապարտեալ կարգ մը միաբանութեանց հակամիտութիւններովը տոգորուելու մասնութիւններէն խոպառ դերծ պահելու պահպանելու է։

Ահա Հայաստանի մէջ կան կարգ մը նշանաւոր վանքեր. մեծ վանքերէն մի քանին՝ մի քանի դաւառագլուխներու մէջ կղերականաց ընելու է. կանխախորհուրդ մտածումներով և եկեղեցւոյ ու ազգին ոգւոյն ու օգտին համապատասխանող կանոններով զօրացնելով և ապահովելով նոր կազմուելիք կղերականաց ապագան ու գործունէութեանց ասպարէզը։ Ահա Արմաշի և Երուսաղէմի վանքերը բաւական թուով բաւական կրթեալ կղերականներ հանեցին, որոց շատերը Պոլսոյ մէջ վարժապետութիւն կընեն։ Եթէ այդ գործունեայ կղերականաց հովուելու կարօտ ժողովուրդներ յանձնեն, այն ատեն իրենց կոչումն ու պաշտօնը պատկած կը լինին։

Ես կը ծափահարեմ հրապարակաւ մեր Արժ. Եղբայրը, որ առիթ տըւաւ հրապարակի վրայ հանել կըղերականաց կրթութեան խնդիրն, և Ազգային կղերականաց անկման դարմանները խորհելու և գործելու յորդոր կարդաց. յորդոր մը որչափ կրկնուի, այնչափ մեծ տըպաւորութիւն կը ներգործէ։ Ուրեմն կրկնելով մեր Արժ. կարգակցին յորդորը, կը հրաւիրեմ ես ալ իմովսանն բոլորուելու այն մեծ խորհուրդին ու գաղափարին շուրջը, որ ազգային կղերական դասուն և ևս առաւել ազգային եկեղեցւոյն և Հայ ժողովրդեան յառաջադիմական հոգւոյն ու օգտին բարելաւութիւնը կը պարունակէ իր մէջ։ Միանանք Քրիստոսի խաչին շուրջը, զգենումք մեր նախահարց՝ Ս. Հայրապետաց ոգին, և Ներսէսներու, Ղևոնդներու երկնանուէր ու ազգասէր եռանդովը վառուած՝ խորհինք ու գործենք։ Ահա Պոլսոյ գահուն վրայ ունինք Ամեն. Ս. Պատրիարք մը, որ տիպ և տիպար է իւր համանուն Հայրապետաց, որք եկեղեցին ու ազգն ի միասին պայծառացնելու ըղձիւը կը տոչորուէին։ Մեր Ս. Պատրիարքն ընտրենք և ընդունինք մեզ Մեսրոպ և Մեկենաս, որոյ միակ նպատակն է ուր ուրեմն եկեղեցին և ազգն «անցուցանել ընդ հուր և ընդ ջուր» և վարել իւր հօտը դեպ ի երկիրն Աւետեաց, ուր՝ անձկալրեաց և սրբատհալ ակն ունիմ՝ ազգին հետ և ես։

Եկեղեցւոյս և ազգիս անձնուէր և ամենախոնարհ սպասարկու պաշտօնեայներէն մին

ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

—o—

. . . Տէր Խմբագիր.

Արդարև մի Հայ՝ որ քիչ շատ խորհող միտ ունի, մեծ ամօթ և ցաւ կըզգայ երբ ի նկատի առնու Մեծ. Նոյ-

Les annonces pour la France, l'Angleterre, l'Allemagne, l'Autriche-Hongrie, la Belgique, la Suisse et l'Amérique sont exclusivement reçues par la *Compagnie Générale de Publicité Etrangères G. L. DAUBE et Cie*, à Paris, Londres, Berlin, Vienne, Francfort, Zurich, etc.

բոցասէր ընկերութեան հակառակ կարծիքն ունենալու, և եթէ թերիմացութիւն մը կայ, չէ ինքն պատասխանատու անուշա։ Ի գլխոյ Գարտ. ժող. Հայաշխեաց–Գալրոցասէր ընկերութեան

Ատենադպիր Ատենապետ
Ն. ԷՄԻՆԵԱՆ Թ. ՀԱՐ. Ղ.
ՊՈՂՈՍՈՎԻՉ

2/14 Նոյմ. 1880
Օրթաքէյ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ
ՕՐԱՑՈՅՑ
1881
ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՀԲԻՍՏՈՍԻ
Գին 100 Փղայ

Ցուցնող
յԵրեմիա քահանայէ Խաղիւղի
Սեղանաւորութեան
Ա. Փրկչեան Ազգային Հիւանդանոցի

Տպագրութիւն Սրամեան

ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ. — Վիճակագիր Տերութեանց. — Հայրապետութիւն Հայոց. — Հայաստան աշխարհ կամ Արմենիա. — Օսմանեան միջազգային թղթատարութիւնք. — Ժամանակագրոյց սուրհանդակաց Օսմանեան միջազգային թղթատարութեանց. — Եւրոպական նամակատունք ի Կ. Պոլիս. — Ցուցակ գնոց թղթատարութեանց և հեռագրութեանց Եւրոպական և Ասիական քաղաքաց Թուրքիոյ. — Սակագին հեռագրի ըստ նոր կարգագրութեանց միջազգային թելերու. — Ընկերութիւնք շոգեշարժ նաւարկութեան, ինչպէս են, Եգիպտական (Խըտիվիյէ), Մալասուսէ, Ռուսարս—Հունգար Լոյդ, Մէսաժերի Մարիթիմ, Բաքէ Լնէ և ընկերութիւն, Ռուսական ընկերութիւն. — Ընտանեկան դեղարան։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

—o—

« ՎԱՑԵԼԻՔ »
ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍԵԱՑ

Տնօրէն–Խմբագիր, Պ. Մ. Գալէնդէրեան

(Դերձակ, և դասատու ձևի ամեն տեսակ զգեստուց.)

Կանանց զգեստեղինաց արհեստին սահմանեալ պատկերազարդ հրատարակութիւն մ'է, յորում օգուտ կրնան քաղել ազգիս բոլոր դերձակուհիք, և մինչև իսկ ընտանիքները։ Մաքուր տպագրութիւն, գեղեցիկ պատկերներ, պատշաճ մեծութեամբ. նաև տեսական ձեռագիտութեան դասեր, և ձևերու ուսուցման համար չափական գրութեան կերառութիւն։

Տարեկան բաժանորդագրութիւն 3 արծաթ մէճիա։ Ազգային գլխաւոր գրատան մէջ կարելի է ստորագրուիլ։

Նորայրի Գաղղիերէն–Հայերէն ընդարձակ բառարանին քառանկիւն. գերորդ թերթին հրատարակեցաւ։

Թերթերը կանոնաւոր կերպիւ կը հրատարակին ամեն չորեքշաբթի օր։ Վաճառման գլխաւոր տեղին է Ֆըրէնկեան գրավաճառանոցը, Ուզուն Չարշը։ Ի գիւրութիւն հասարակութեան թերթերը կը վաճառին նաև Գալատիոյ և Ղուկասեան գրատուն։

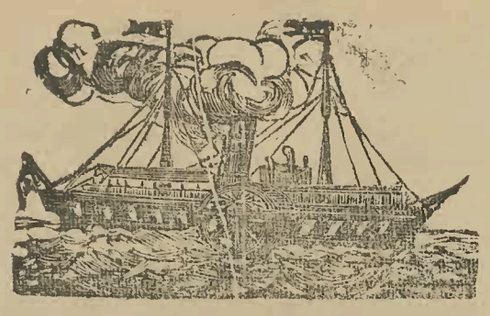

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ
ՇԱԲԱԹ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Յ.	Եւրոպական Եղանակ	Թ.
2	Եկենիմահալէն Մէղարպուրնու. Պէյսիքաէրէ Թարապիա Եկենիքէյ Սմիւռնա. Պոյանճըքէյ. Բուսիլի Հիսար. Պէպէր. (Արնաւուտ դիւղի շրջանէն հետ սիսի հաղորդակցի.)	28
3	Եկենիմահալէն Մէղարպուր. Պէյսիքաէրէ. Թարապիա. Եկենիքէյ, Էմիրկէն, Պոյանճըքէյ, Բ. Հիսար, Պէպէք, Արնավ։	34
3 30	Ր և Ա. Գավաք, Եկենիմահալէ Մէղարպ. Պէսիքաէրէ. Թարապիա. Եկենիք. Սմիւռնա. Էմիրկէն, Բ. Հիսար, Պէպէք, Արնավուտքէյ. Օրթաքէյ.	32
4 45	Եկենիմահալէն Մէղարպուրնու. Պէսիքաէրէ. Թարապիա. Եկենիքէյ Սմիւռնա, Էմիրկէն. Պոյանճըքէյ, Բ Հիսար, Պէպէք, Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ։	18
6 30	Եկենիմահալէ. Պէսիք. Թարապ. Պէյքօղ Եկենիք. Միւրկիւն. Գանլըճա. Բ. Ա. Հիսար. Գանտիլի Արնաւուտքէյ, Զէնկէլքէյ. Պէյլերպէյի. Օրթաքէյ Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Իսկիւտար։	2
8	Ա. և Բ. Գավաք. Եկենիմահալէ. Մէղարպուրնու. Պէսիքաէրէ թարապիա. Պէյքօղ. Եկենիքէյ. Էմիրկէն. Պոյանճըքէյ. Բ. Հիսար, Պէպէք, Անավուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ. (Ուրբաթ օրերը Սմիւռնա)	21
10	Մէղարպուրնուէն Պէսիքաէրէ. Թարապիա. Եկենիքէյ, Էմիրկէն, Բ. Հիսար, Արնավուտքէյ. Օրթաքէյ, Պէշիկթաշ։	22

Արևելեան Գիծ

2	Արնավուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ։	19
2 30	Արնավուտքէյ, Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ. Գալաթա։	25
3	Պէպէք, Արնավուտքէյ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ. Գալաթա։ (Ուրբաթ օրերը ժամ 3 1/4ին.)	22
3 45	Արնավուտքէյ. Գուրուչ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ. (Բացի ուրբաթէ).	1
4 30	Արնավուտքէյ, Գուրուչ. Օրթաք, Գուզկ. Պէշիք. Գալաթա։ (Ուրբաթ օրերը ժամ 4 1/4ին.)	28
5 15	Արնավուտք. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիքթաշ, Գալաթա։	1
10 15	Արնավուտքէյէն ուղղակի կամուրջ.	1
11	» » »	19

Ասիական Եղանակ

2	Պէյքօղ, Բաշլամպահչէ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլի. Վանիքէյ. Զէնկէլքէյ, Պէյլերպէյի. Գուզկունճուք։	21
2	Արնավուտքէյ. Վանիքէյ. Զէնկէլքէյ. Պէյլերպէյ. Գուզկունճուք. Գալաթա։	2
3	Պէսիքաէրէ. Թարապ. Պէյքօղ, Բաշլամահչէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլի. Վանիքէյ. Զէնկէլքէյ. Պէյլերպէյի. Գուզկունճուք, Գալաթա աշչ։	17
4 45	Վանիքէյ. Զէնկէլքէյ. Պէյլերպէյի. Գուզկունճուք. Իսկիւտար (Բացի ուրբաթէ)։	25
5	Պէսիքաէրէ. Պէյքօղ. Բաշլամահչէ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլի. Վանիքէյ. Զէնկէլքէյ. Պէյլերպէյ. Գուզկ. Պէշիքթաշ։ (Ուրբաթ օրերը Բիֆթաթ փաշա մահալլէսի)։	19

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Եւրոպական Եղանակ	Թ.
3 30	Գալաթա. Իսկիւտար Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաք. Պէյ. Զէնկ. Արնավ. Գանտ. Ա. և Բ. Հիսար, Գանլ. Էմիրկէն, Եկենիք. Պէյքօղ Թարապ. Պէսիք. Եկենիմահ։	2
3 15	Պէշիք. Օրթաք. Գուր. Արնավ. Պէպէք, Բ. Հիսար Էմիրկ. Եկենիք, Թարապ. Պէսիքաս. Մէղարպ։	19
5	Գալաթա. Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչէշմէ. Արնավ. Պէպէք. Բ. Հիսար, Պոյանճ. Էմիրկէն. Եկենիք. Պէյքօղ, Թարապ. Պէսիք. Մէղարպուրնու. Եկենիմահալէ. Գալաղլար. (Ուրբաթ օրերը Սմիւռնա)	21
6 45	Իսկ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէյ. Պէյլերպէյի. Զէնկէլքէյ Արնավուտքէյ Գանտ. Բ. Հիսար. Գանլըճա. Էմիրկէն. Եկենիք, Թարապեա. Պէսիք.	25
8 15	Պէշիկ. Օրթաք. Արնավուտք. Պէպէք. Բ. Հիսար Էմիրկէն Եկենիք. Թարապեա. Պէսիքաէրէ Մէղարպուրնու։	22
10	Արնավ. Պէպէք, Բ Հիսար, Պոյանճըքէյ. Եկենիք. Թար. Պէսիք. Մէղարպ Եկենիմահալէ։	32
10 30	Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Բ. Հիսար, Պոյանճ. Էմիրկէն Սմիւռն. Եկենիք. Թարապ Պէսիքաս. Մէղարպ Եկենիմ	18
11 10	Պէպէք Բ. Հիսար, Պոյանճ. Սմիւռն. Եկենիք. Թարապ. Պէսիքաս. Մէղարպ. Եկենիմ։ (Հարաւային հասմերուն Սմիւռնա չհանդիպիր)։	34

Արևելեան Գիծ.

4	Ուղղակի Արնավ. (Ուրբաթ օրերը ժամ 3 3/4ին)։	28
4 45	» »	1
9 30	Պէշիքթաշ, Օրթաքէյ, Գուրուչ. Արնավուտք։	1
10 15	Գալաթա. Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ.	19
11	Գալաթա, Պէշիկ, Օրթաք, Գուրուչ. Արնավուտ.	2
11 20	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավուտ. (Բացի Ուրբաթէ)։	25
11 40	Պէշիքթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք։	22
12	Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ։	1

Ասիական Եղանակ

4	Իսկիւտար, Գուզկ. Պէյլերպէյ, Զէնկ. Վանիք. (Բացի ուրբաթէ)։	25
9 45	Գալաթա. Գուզկ, Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտիլի, Ա. Հիս, Գանլ. Բաշ. Պէյքօղ, Մէղարպ. Բ. Ս. Գավաք։	17
10 30	Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտիլ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշլ. Պէյքօղ, Թարապ. Պէսիք։	28
11	Պէշիք. Գուզկ. Պէյլերպ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշլ. Պէյքօղ։	21
11 40	Գալաթա. Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Արնավուտք։	19

Ուրբաթ օրերը ժամը 4ին չոգենաւ մը կամուրջէն պիտի ելնէ և Իսկիւտար, Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշլամահչէ հանդիպելով Պէյքօղ պիտի երթայ։

Նոյնպէս ամեն ուրբաթ ժամը 5 1/2ին Եկենիմահալէն չոգենաւ մը պիտի ելնէ և Մէղարպ, Պէսիքաէրէ, Թարապիա, Եկենիքէյ, Միրկէօն, Բ. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Օրթաք. Պէշիկ. Հանդիպելով կամուրջ պիտի իջնէ։

ԻԼԱՆ

Ռէսմի կէօմրիւկի իլէ միւթէահիւտին մաղազասընտա թէպլիմ օլընընճայա քատար վուգու պուլաճաք քեամփէլի մէսարիֆի միւթահիւտինէ այիտ օլմաք վէ էսմանը թէպլիմինէ միւպէյյին վերիլէճէք մաղպուզ սէնէտանին վիրուսի իլէ մուամէլէսինին խիթամընտա Օսմանլը լիրասը 100 գրուշ հիսասը իլէ հէման լէվազիմաթ տայիրէսի վէղնէսինատէն վերիլմէք վէ պէհէր չուվալը 60 գբյէ կէլմէք վէ մահֆիուզ նումունէսինէ մութասընը օրմաք չարթը վէ չէրայիթի տայիրէսի իլէ միւպայէա օրինճաք 1000 չուվալ 3նճի նօմէրօ իսթանպօլ ատալիգ ինին պէհէր չուվալը 107 գրուշա թալիպի էօհտէսինէ օրուզ թըշրինի սանինին տիլբընճը բէնչէնտիհ կիւնիպիլ միւնագասա քարարը գաթիսի վերիլէճէյինատէն, իթտայէ թալիպ օլանլար վէ 8նճի ճուտա իրթիէսի կիւնի ինիւզատ պէշ թէնղիլինէ բուգիպ պուլունանլարընը հարպիյէ նէզարէթի լէվազիմաթը ումումիյէ տայիրէսինէ կէլմէլէրի վէ կէլէմէյէն զէվաթի օրտրը հալատ խանճէքլէրի թէնղիլաթը միւմգա վարագա իլէ տայիրէի մէզբիւրէյէ պէլիտիրմէյէրի։

1 թըշրինի սանի 96 1

ԿԱՐԴԱՑԷ'Ք

Պ. Վ. Ծանոնի 1867ին հիմնած, և անցեալ Մայիս 5ին հրկիզեալ հրաչակաւոր Արևանյան գեղարանն գեղեցկապէս նորոգուելով վերստին բացուեցաւ։

Գեղորայք, վիրաբուժական գործիք, անուշահոտութիւնք և ընդհանուր նիւթք նորոգ հասեալ լեբրոպիոյ, տարգութիւն ծառայութեանց, և ուշադրութիւն ի պատրաստութեան դեղապրոց։

Մեծաքանակ վաճառմանց համար, Պ. Վ. Ծանոնի՝ Պահճէ գափու ճէլալ պէյ խանն ունեցած դեղոցէից մթերանոցը պահած է, ուր դաւառաց համար յանձնարարութիւնք կ'ընդունուին։

Բերայի մեծ փողոցին մէջ 1852էն ի վեր հիմնեալ դեղարանը՝ Պ. Վ. Ծանոնի որդւոյն՝ վիպայեալ քիմիագէտ Ժ. Ծանոնի՝ տնօրէնութեան ներքեւ է։

Տուն յԱգբիանուպոլիս, գործարան ի Բէռա։ Գինք խիստ չափաւոր։

ՋՐՀԱՆ

Ամերիկայի Ջրհաններ մեծ և փոքր, երկան թէ հաստատուն խողովակներով՝ թէ ջրչեղջներու և թէ խոշորունկ հօրերու համար ածան գներով կը ծախուի, Կ. Պոլիս Գալաթիայ Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

Լրագիրս ամեն օր կը հրատարակուի՝ բաց ի կիրակի և ազգ օրերէ։

Բաժանորդագրութեան տեղն է Գալաթիա Սանաբգճիրար Ճատուէսի թիւ 198, Նօրօ խան Մատիսի խմբագրատունը։ Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հաղորդակցաց դրատներուն։

ԿԱՐԻՆ. Յովհաննէս էֆ. Տ. Մեսրոպեան.
ԵՐԶՆԿԱ. Յ. Շաւարշ էֆ.
ՍԵԲԱՍՏԻԱ. Նազարէթ էֆ. Յ. Խաչատրեան.
ՍԱՄՍՈՒՆ. Եդուարդ էֆ. Մուրատեան.
ԿԻՐԱՍՈՒՆ. Գ. էֆ. Խ. Մարտիրոսեան.
ՌՈՏՈՍԹՈ. Արժ. Տ. Արիստակէս տ. քահանայ Ֆէյզեան.
ԶՄԻՒՈՒՆԻԱ. Աբրահամ էֆ. Պէրզատեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խոսրով էֆ. Էսկիճեան.
ՏՐԱԳԻԶՈՆ. Ս. Եթմէթեան էֆ.
ԵՒԴՈԿԻԱ.
ՓԱՐԲԵՐԴ և ՏԷՐՍԻՄ. Կիրակոս էֆ. Ս. Ղազանճեան.
ՄՈՒՇ. Յակոբ էֆ. Ծերունեան.
ՎԱՆ. Պետրոս » Գալամաճեան.
ԲԵՐԻԱ. Սեդրակ » Խաչատեան.
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ. Թովմաս էֆ. Թաչճեան.
ԵԴԵՍԻԱ. Գէորգ էֆ. Ոկերչեան.
ՖՕՊԵՆ. Ֆէրհատ » Ս. Ֆէրհատեան.
ՏՓԽԻՍ. Գ. Նիկողայոս Տ. Ղևոնդեան.
ԿԱԼԿԱԹԱ. Պետրոս էֆ. Հէքիմեան։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ
ԳԱԼԱԹԻԱ ՆՕՐՕ ԽԱՆ